

Velký bohuslavický slovník: Průvodce světem Bohunky, Bohdana a jejich rodu

1. Úvod do bohuslavické čapí terminologie

Sledování bohuslavického hnízda na 31 metrů vysokém komíně firmy KARA není jen koníčkem; pro tisíce lidí se stalo „otevřeným oknem do ložnice čápů“. V tomto prostoru vznikla unikátní komunita a s ní i specifický jazyk – tzv. „čápština“. Spojuje vědeckou preciznost ornitologie s hlubokou empatií nás, pozorovatelů, kteří se svými „bohuslavickými draky“ prožíváme každou bouři i každé první mávnutí křídly.

Porozumění těmto pojmům je zásadní pro správnou interpretaci života na komíně. Bez znalosti „čápštiny“ bychom mohli přirozené biologické procesy mylně považovat za krizové stavy, nebo naopak přehlédnout tiché volání o pomoc. Tento slovník proměňuje pasivního diváka v poučeného strážce, který v přímém přenosu čte fascinující knihu přírody, aniž by ji zbytečně polidšťoval.

Následující etologický lexikon vás provede od biologických kořenů až k výšinám, kde hnízdí naši poutníci nebes.

2. Biologické a behaviorální základy (Etologický lexikon)

Tato sekce definuje přirozené chování čápů bílých (*Ciconia ciconia*), podložené vědeckým pozorováním i tisíci hodinami záznamu.

- **Akineze:** Instinktivní stav naprosté strnulosti (hraní mrtvého), do kterého mláďata upadají při ohrožení. Pro komunitu je tento pojem klíčový během kroužkování – vědomí, že čápě netrpí bolestí, ale pouze „hraje kámen“, pomáhá fanouškům zvládat emocionálně vypjaté momenty.
- **Asynchronní líhnutí:** Strategie přírody, kdy se mláďata líhnou v intervalech (cca 1–2 dny) podle pořadí snášení vajec. Vytváří věkový rozdíl, který slouží jako drsná pojistka přežití nejsilnějších v dobách nouze.
- **Čáp bílý (*Ciconia ciconia*):** Majestátní brodivý pták, potravní oportunist a symbol věrnosti svému domovu na komíně.
- **Důlek (jamka):** Měkký střed hnízda vystlaný senem a trávou. Je srdcem domova, kde probíhá inkubace a první dny života. Postupně zaniká, jak „dráčata“ rostou a hnízdo ušlapávají do roviny.
- **Eliminace:** Vyhození živého čápěte rodiči z hnízda. Důvodem může být nedostatek potravy, onemocnění, zjevná či skrytá tělesná vada nebo stres rodičů. Za hnízdění Bohunky k tomuto jevu zatím nikdy nedošlo.
- **Etologie:** zabývá se chováním zvířat v daném prostředí

- **Hnízdní nažina:** Oblast holé, silně prokrvené kůže, která se vytváří na spodní části těla většiny ptáků, především samic, v době hnízdění. Smyslem je účinný přenos tepla mezi ptačím tělem a vejci v době sezení na vejcích.
- **Inkubace:** Zahřívání vajec trvající cca 33 dní. V Bohuslavicích se rodiče v sezení pravidelně střídají, přičemž Bohunka obvykle přebírá dominantní roli v noci.
- **Klapání:** Hlavní zvukový projev vznikající rychlým narážením čelistí zobáku. Slouží k rituálnímu vítání partnera, obraně teritoria nebo jako povel ke střídání na vejcích.
- **Kloaka:** Společný vývod trávicí, vylučovací a rozmnožovací soustavy.
- **Letky:** Dlouhá, pevná pera na křídlech. Jejich růst u mláďat trvá zhruba dva měsíce a jsou vstupenkou k prvnímu letu.
- **Levitace:** Vznášení se mladých čápů nad hnízdem za silnějšího větru (trénink výdrže a plachtění).
- **Nadskakování:** Intenzivní trénink, kdy se mláďata odrážejí od hnízda a učí se pracovat s větrem.
- **Přepeřování:** Postupná výměna starého peří za nové, probíhající mimo období migrace, aby nebyla omezena letuschopnost.
- **Prachové peří:** Prvotní šedé „kožíšky“ mláďat, které je v prvních dnech chrání před chladem, než naroste bílý šat.
- **Stání na jedné noze:** Typická odpočinková poloha dospělých čápů, kterou mláďata začínají trénovat kolem 6. týdne věku.
- **Syčení:** Varovný a zstrašující zvuk používaný při obraně hnízda před vetřelci.
- **Tah:** Sezónní migrace do zimovišť v Africe a zpět. Naši čápi volí východní cestu přes Turecko.
- **Termika:** Stoupavé teplé vzdušné proudy, které čápi využívají k plachtění, čímž šetří energii během tisíce kilometrů dlouhých cest.
- **Termoregulace:** V horkých dnech čápi využívají tzv. **urohidrózu**, kdy kálejí na vlastní nohy, aby se odpařováním tekutiny ochladili, bílý povlak navíc odráží sluneční záření. Bez tohoto mechanismu by čápi nepřežili extrémní vedra na nekrytém komíně. V chladu naopak stojí na jedné noze a zobák schovávají do peří na krku, aby minimalizovali tepelné ztráty.
- **Vaječný zub:** Malý výrůstek na špičce zobáku, kterým se mláďě proklubává ven z vejce.
- **Vole:** Rozšířená část jícnu sloužící k transportu natrávené potravy a vody pro mláďata.
- **Vzletnost:** Okamžik, kdy je mladý čáp plně opeřen a schopen samostatného života mimo rodné hnízdo.
- **Zastrašování:** Hlasité klapání zobákem, syčení a mávání rozepjatými křídly při obraně hnízda před cizím čápem nebo jinou hrozbou (člověkem či predátorem).
- **Žadonění:** Hlasité pískání, kvičení a dorážení na zobák rodiče s cílem vyvolat vyvržení potravy.

3. Komunitní slang a specifické bohuslavické reálie

Tato sekce mapuje slova, která se zrodila v žáru diskusí pod kamerou a tvoří duši našeho projektu.

- **Bohdanova chalupa:** Budova nad horní silnicí, viz *Trucovna / Garsonka*
- **Bohdanův val, též opevnění, ohrádka:** Ohraničení vnitřního prostoru hnízda propletenými větvemi.
- **Bohdanovy steaky:** Potrava přinášena Bohdanem čápatům obvykle z přilehlé skládky, velké kusy masa.
- **Bohunčín váleček:** Napadení Bohdana (v minulosti i Bohouše) Bohunkou z důvodu nedostatečné identifikace (neklapání) při příletu na hnízdo.
- **Buly (vhazování):** Krmení malých čápat, kdy jsou rozestoupená v kruhu a doprostřed jim rodiče servírují potravu vyvrženou ze zobáku – rychlejší vyhrává.
- **Ciconióza:** Psychická závislost na sledování čápů; též čapoviróza.
- **Čápanec:** Lidové označení pro trus (směs moči a výkalů), který čápi vylučují jako bílou kašovitou hmotu.
- **Čapí loučka / Sraz na loučce:** Pravidelná setkání fanoušků přímo v Bohuslavicích pod komínem, kde se online přátelství mění v živou komunitu. Jedná se o louku mezi řekou a silnicí napravo od hnízda.
- **Čapí poezie:** Tradice sbírání básní inspirovaných životem na komíně, která archivuje emoce od roku 2019.
- **Čápomil/ka:** Fanoušek/fanynka bohuslavických čápů.
- **Dráčata:** Označení malých čápat, která svým chováním i vzhledem připomínají pohádkové draky.
- **Dračínek:** Hnízdní jamka s malými čápaty, případně i skupina malých čápat.
- **Drsoň:** Přezdívka agresivního cizího čápa, který v dubnu 2022 napadl hnízdo a zničil první vajíčko Bohunky a Bohdana.
- **Dřevorubec / Klackonoš:** Přezdívka Bohdana, vycházející z jeho záliby v nošení velkých větví na hnízdo.
- **Fiží:** Načechrané peří na krku čápa pod zobákem.
- **Hadí loučka:** Louka pod železniční tratí u bývalé vlakové zastávky (při pohledu kamery vlevo). Často slouží pro lov plazů a jako tréninkový prostor mladých čápů.
- **Hnízdní jamka:** Prohlubeň (obvykle uprostřed hnízda), do které jsou snášena vejce a po vylíhnutí v ní pobývají malá čápat. Při dalším růstu čápat postupně zaniká.
- **Hnízdování:** Specifická relaxační poloha, kdy se čáp (často Bohouš či Bohdan) pohodlně uvelebí v jamce. Symbol domácí pohody.

- **Holubička:** Současné protažení křídla a nohy čápa.
- **Hopi / Hopi-hop:** V komunitě používané označení pro páření čápů.
- **Hra na piano:** Pozice vzrostlejších čápat při sezení na hnízdě, kdy pařátky připomínají ruce klavíristy.
- **Kalimero:** Čerstvě vylíhlé čápě, zůstávající po oddělení vrchlíku vejce ještě zadečkem ve skořápce.
- **Karty s holubem:** Odkaz na dílo Josefa Lady “Čáp sedí pod dubem”, periody Bohdanovy noční nepřítomnosti na hnízdě (především v první hnízdní sezóně).
- **Lojzík:** Místní pavouk žijící na kamerách.
- **Mistr skoku:** Čestný titul pro samce Bohdana, který vykazuje neúnavnou snahu o páření.
- **Nabourání kamery:** Situace, kdy čáp (legendární byl v tomto Bohouš) narazí do těla kamery a rozostří obraz nebo změní úhel pohledu.
- **Natankovat (načepovat):** Donést čápatům v zobáku čerstvou vodu z řeky Úpy, napojit je za velkého tepla.
- **Občanský průkaz:** Kroužek, identifikující jednoznačně každého čápa. Získává se při kroužkování zhruba v jednom měsíci věku, případně pi pobytu čápa v záchranné stanici.
- **Odletové rituály:** Specifické chování těsně před migrací (rituální tanec, přerovnávání větvíček), kterým se čápi symbolicky loučí s domovem.
- **Opalovací krém:** Viz *Čápení na nohy, Urohidióza, Termoregulace*
- **Oranžové zbarvení (plameňák):** Narůžovělé či nahnědlé zbarvení peří způsobené blátem na lovištích a barvou zdejší půdy (červenice). V sezóně 2026 byl tento úkaz pozorován zejména u Puntičky.
- **Oskar:** Stín kamer a jejich nosníku, vrhaný sluncem na hnízdo.
- **Periskop:** Čápata vystrkující hlavy zpod křídel ležících rodičů.
- **Pětníček:** Symbolické jméno pátého, nejslabšího mláděte z roku 2021.
- **Peříčkúra:** „Pročesávání“ a údržba peří (odborně preening).
- **Počápení (nohou):** Viz *Termoregulace a Urohidióza*
- **Pohovka / Gauč / Kanape:** Místo, na které si Bohdan na hnízdě rád lehá, synonymum pro hnízdní jamku.
- **Poutníček:** Toulavý čáp bez stálého hnízda, na konci hnízdní sezóny se také může jednat o mladého čápa, který již opustil rodné hnízdo a pohybuje se samostatně.
- **Překulování vajíček:** Viz *Větrání*
- **Příletové okno:** V období jarní migrace denní doba, během které se čápi mohou objevit na hnízdě (obvykle 8. - 18. hodina).
- **Rodinný tanec:** Synchronizované klapání a pohyby páru, často při ranním vítání nebo společné obraně.

- **Řízení dopravy:** Stání dospělých čápů na lampách veřejného osvětlení nad bohuslavickou křižovatkou nebo mostem přes Úpu.
- **Servisní technik / Očista kamery:** Klování zobákem do kamery ze zvědavosti nebo při snaze o ulovení hmyzu / pavouků. Může vést naopak ke zhoršení kvality obrazu.
- **Šermování / Zobáčkování:** Hra mladých čápů, při které dochází k šermování zobáky.
- **Špikování (šicí stroj):** Opakované propichování podestýlky Bohunkou před snesením vejce.
- **Štěkání (při stavbě):** Krátké, ostré zvuky vydávané při přetahování se o větve během budování hnízda.
- **Tankista:** Oblíbená Bohdanova poloha při sezení na vejcích, kdy je zcela zapadlý v hlubokém důlku (jako tank v okopu).
- **Tipovací soutěž:** Oblíbená kratochvíle fanoušků, kteří odhadují časy příletů nebo počet snesených vajec.
- **Trucovna / Garsonka:** Místo poblíž hnízda, kde dospělí čápi občas pobývají v období před vylétnutím vzrostlých čápat z domova.
- **Úpská točená:** Viz *Natankovat, načepovat*
- **Valda:** Holub
- **Verbíř:** Mladý čáp, který ještě nehnízdil, volně se potuluje a v době odletu kolem sebe shromažďuje čapí mládež, která s ním obvykle odlétá dříve než rodiče.
- **Větrání a otáčení vajíček:** Ponechání vajíček po určitou dobu na čerstvém vzduchu za účelem zpomalení vývoje v dřívě snesených vejcích a zmenšení rozdílu v čase líhnutí; otáčení je prevencí proti přichycení zárodku na vnitřní stěnu vajíčka.
- **Vyčápnutí:** Instinktivní vyměšování přes okraj hnízda. Klíč k hygieně. Pokud by mládě zůstala v mokré jamce, hrozila by jim smrtelná hypotermie (podchlazení).
- **Vývržek (granát):** Nestravitelné zbytky vydávané čápem zpět do hnízda, obvykle srst hlodavců, krovky brouků a hlína pozřená spolu s potravou.
- **Zetorky:** Strava získávaná díky lidské zemědělské činnosti (podmítání, orba, senoseč); jedná se o drobné hlodavce, plazy a hmyz.
- **Zmáčknutí tlačítka:** Dotek zobákem na záda ležícího partnera, většinou pokyn k vystřídání při ležení na vajíčkách.
- **Zkamenění:** Viz *Akineze*. Termín používaný pro „hraní mrtvého“, který dává divákům klid, že mládě při manipulaci s kroužkem netrpí.

4. Ornitologický dohled a technické zázemí

Moderní technika nám umožňuje nahlédnout do soukromí čápů, aniž bychom je vyrušili. Základem identifikace jsou kroužkové stanice.

Zkratka	Kroužkovací stanice	Země
DEH	Beringungszentrale Hiddensee	Německo
CZP	Kroužkovací stanice Praha (Národní muzeum)	Česko
DER	Vogelwarte Radolfzell	Německo
PLG	Stacja Ornitologiczna Gdańsk	Polsko

- **Čapí dohledové centrum:** Technický unikát Lukáše Rongeho, který integruje přenosy z Bohuslavic, Trutnova a Mladých Buků. Umožňuje zobrazit až devět přenosů z různých hnízd zároveň.
- **ELSA:** Typ kroužku používaného při označování čápů. Osmiboký hranol z černého plastu s rytými bílými znaky. Zkratka European Laser Signed Advanced.
- **HD Internet / 4K kamera:** První kamera UVC G3-PRO s HD rozlišením byla instalována na **podzim 2018**. V **prosinci 2019** byl na komín instalován nový nosník vybavený speciálním plechem proti dosedání čápů na tělo kamer a zároveň i druhá kamera UVC-G4 PRO se 4K rozlišením. K dalšímu technologickému posunu došlo v **březnu 2026**, kdy byla původní HD kamera nahrazena novější UVC-G6 PRO Bullet.
- **Infrapřívít:** Noční osvětlení v pásmu neviditelném pro lidi i čápy. Na senzoru kamery však vypadá jako jasné denní světlo.
- **Kroužkování:** Nasazování identifikačních kroužků na nohu (obvykle v 1 měsíci věku). V Bohuslavicích je provádí patron hnízda Petr Kafka.
- **Odečet:** Přečtení čísla kroužku pomocí kamery nebo dalekohledu. Klíč k sestavení „životopisu“ konkrétního čápa.
- **Registrační (odečtový) list:** Oficiální „karta“ čápa obsahující všechna data od kroužkování po poslední odečet.
- **Záchraná stanice JARO Jaroměř:** Klíčový partner, který v roce 2019 zachránil Slávka Kafku a v roce 2023 se staral o Elvíru.

Právě díky 4K rozlišení a trpělivosti Lukáše Rongeho dnes známe jména a osudy těch, kteří se na komín vracejí – rodiny, jejíž matriarchou je Bohunka.

5. Hlavní aktéři a dynastie bohuslavického komína

- **Bohunka (DEH H9931):** Matriarcha hnízda, vylíhla v roce 2011 v německém Volkersdorfu. Identifikačním znakem je kroužek na **pravé noze**. V Bohuslavicích hnízdí od roku 2018. Za celou svou kariéru (10 sezón od roku 2016, včetně pravděpodobného hnízdění v Trutnově) vyvedla úctyhodných **35 vzletných čápat**.

- **Bohouš:** První bohoslavický partner (2018–2021). **Neměl kroužek.** Po sezóně 2021 se již nevrátil a jeho osud zůstává záhadou.
- **Bohdan:** Bohunčín partner od roku 2022. Robustní samec, který **nemá kroužek.** Původně přezdíván „Krasoň“.
- **Bivoj (CE401):** Čápě z roku 2020. Tragicky zahynul v Maďarsku po kolizi s vedením (duben 2021).
- **Bobeška (původně Bobeš, CE202):** Bohunčina dcera (2019). Hnízdí v Dobroníně. Původně považována za samce, dokud v roce 2024 nezačala snášet vejce.
- **Ctiradka (původně Ctirad, CE399):** Bohunčina dcera (2020). Úspěšná matka hnízdící v roce 2025 v Libštátu.
- **Kara (komín):** Hlavní scéna našeho příběhu, 31 metrů vysoký osmiboký komín v Trutnově-Bohuslavicích.
- **Magda a Matěj (Trutnov):** Čapí pár hnízdící na komíně trutnovského pivovaru (Krakonoš), sledovaný ve stejném projektu.
- **Melírek:** Samec, který se v dubnu 2020 spáril s Bohunkou před návratem Bohouše.
- **Puntička:** Cizí samice, která na začátku sezóny **2026** obsadila hnízdo s Bohdanem před dramatickým návratem Bohunky.
- **Slávek Kafka (CE201):** Legendární mládě z roku 2019 (také známý jako Slávek Rybář), zachráněné po zamotání do vlasce. Nesmí být zaměňován se sourozencem Slávkem „Letcem“ (CE204).
- **Víťa (CE203):** Bohunčín syn (2019), který se vrátil do regionu a úspěšně hnízdí v Otovicích u Broumova.

6. Závěr: Jazyk jako nástroj ochrany a porozumění

Tento slovník, obsahující více než 50 hesel, slouží jako nezbytný „vstupní pas“ pro nové členy naší rodiny na *capibohuslavice.cz*. Znalost pojmů jako *asynchronní líhnutí* nebo *akineze* proměňuje emoce v pochopení. Učí nás respektovat drsné zákony přírody bez zbytečného polidšťování.

Vnímání našich čápů jako konkrétních osobností s historií – od Slávka Kafky po matriarchu Bohunku – má obrovský význam pro propagaci ochrany přírody v celostátním měřítku. Každý „odečet“ kroužku a každý záznam v kronice je důkazem, že naše práce má smysl.

V nadcházející sezóně 2026 budeme opět s napětím vyhlížet první klapání. V odkazu na artušovskou sérii čápat z roku 2025 věříme, že **budeme svědky návratu legend.** Vzhůru ke komínu, čapí přátelé!